

Список використаних джерел

1. Малофеев Н.Н. Актуальны проблемы специального образования // Дефектология. – 1994. – №6 – С. 2-9
2. Малофеев Н.Н. Современное состояние коррекционной педагогики // Дефектология. – 1996. – №. 1. – С. 2-5.
3. Малофеев Н.Н. становление и развитие государственной системы специального образования в России. – Автореф. дис. ...доктора пед. наук. – М., 1996. – 186 с.
4. Справочник по вспомогательной школе и по школам физически дефективных детей. – М.-Л.: Наркомпрос РСФСР, 1929. – 234 с.
5. О мероприятиях по развертыванию сети школ для дефективных детей и подростков на 1933г.: приказ наркомпроса от 19 февраля 1933 г. // Бюл. Наркомпроса РСФСР. – 1933.- № 6. – С. 94.

Отримано 25.2. 2012

УДК 37. 052. 42. (075. 8)

Г.О. Першко

ЗМІСТ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглянуті основні напрямки та принципи корекційної роботи соціального педагога з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку в інклюзивному навчальному закладі.

Ключові слова: соціальний педагог, корекційна робота, діти з особливостями психофізичного розвитку, інклюзивний навчальний заклад.

В статье рассмотрены основные принципы и направления коррекционной работы социального педагога с детьми, которые имеют особенности психофизического развития в инклюзивном учебном заведении.

Ключевые слова: социальный педагог, коррекционная работа, дети с особенностями психофизического развития, инклюзивное учебное заведение.

На сьогодні в Україні впроваджується нова стратегія розвитку освіти, яка вибудовується на концептуальних засадах “суспільство для

всіх”, “освіта для всіх”. У цьому ж контексті нині утверджується інклюзивна освіта, яка забезпечує доступність якісної освіти для дітей з особливостями психофізичного розвитку.

Засоби, форми та методи корекції психофізичного розвитку дітей відображено у працях вчених В.І. Бондаря, В.В. Засенко, А.А. Колупаєвої, Н.Н. Малофєєва, Т.В. Сак, В.М. Синьова, В.В. Тарасун, Л.М. Шипіциної та інших.

Особливе значення для дітей з особливостями психофізичного розвитку має ранній корекційний вплив, оскільки чим раніше буде розпочата корекційна робота, тим з меншими труднощами буде проходити їх фізичний, інтелектуальний та соціальний розвиток. Ранній початок корекційної роботи дозволяє дітям з порушення розвитку компенсувати та пом'якшити вторинні відхилення. Своєчасна допомога і корекція надає надзвичайну можливість згладити недоліки і проблеми розвитку, а в більшості випадків усунути їх, забезпечивши тим самим повноцінне життя дітей з особливостями психофізичного розвитку.

В інклюзивних навчальних закладах об'єктивно необхідною є взаємодія педагогів, практичних психологів, логопедів, сурдо-, тифло-, олігофренопедагогів, медичних працівників. З поширенням інклюзивного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку до корекційної роботи залучаються і соціальні педагоги.

Мета статті: охарактеризувати зміст та основні напрямки корекційної роботи соціального педагога з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку в інклюзивному навчальному закладі.

Корекція – виправлення, усунення, подолання недоліків чи послаблення порушень, вад психічного або фізичного розвитку; система соціально-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у розвитку та поведінці особистості [3, с. 218].

Корекція (лат. *correctio* – виправлення) визначається як система спеціальних і загальнопедагогічних заходів, спрямованих на послаблення або подолання недоліків психофізичного розвитку і відхилень у поведінці дітей. Корекція може виступати як самостійне педагогічне явище, як специфічні дії, спрямовані на часткове виправлення недоліку або подолання дефекту. Водночас корекція може бути складовою навчально-виховного процесу і спрямовуватись на зміну особистості дитини.

Також корекція виступає як сукупність заходів корекційно-виховної та корекційно-навчальної діяльності. Корекційно-виховна діяльність охоплює сукупність заходів педагогічного впливу на особистість дитини з порушеннями розвитку та поведінку. Вона спрямована на зміну емоційно-вольової сфери дитини, її переконань, інтересів і

нахилів, ціннісних орієнтацій, особистісних якостей (чуйності, відповідальності, дисциплінованості, організованості). Корекційно-навчальна діяльність – це система заходів, спрямованих на надання своєчасної допомоги дітям, які відчувають труднощі у навчанні та шкільній адаптації. Основні завдання такої роботи полягають у підвищенні загального рівня розвитку дитини, ліквідації прогалин у її знаннях, формуванні необхідних умінь і навичок, корекції відхилень у пізнавальній сфері [5, с. 9].

Корекційна робота – це діяльність, спрямована на поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини, послаблення або подолання психофізичних вад учнів у процесі навчання і виховання з метою максимально можливого розвитку їхньої особистості та підготовки до самостійного життя. Корекційна робота є складовою і невід’ємною частиною педагогічного процесу, основою навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку, спрямована на виправлення і реконструкцію індивідуальних якостей особистості та недоліків поведінки, створення необхідних умов для її формування та розвитку, які сприяють повноцінній інтеграції дітей у суспільство.

Цілеспрямований корекційний вплив на дітей з особливостями психофізичного розвитку складається із взаємопов’язаних блоків діагностичного та корекційного. В діагностичний блок входять діагностика психічного розвитку дитини і діагностика соціального середовища. Діагностика психічного розвитку включає в себе:

- всебічне вивчення особистості дитини;
- аналіз мотиваційної сфери дитини;
- визначення рівня розвитку сенсорно-перцептивних та інтелектуальних процесів.

Корекційний блок включає:

- допомогу дитині у подоланні психотравмуючих ситуацій;
- формування продуктивних видів взаємовідносин дитини з оточуючими в класі;
- підвищення соціального статусу дитини в колективі;
- розвиток і вдосконалення комунікативних функцій, емоційно-вольової регуляції поведінки;
- формування адекватних батьківських установок на соціально-психологічні проблеми дитини шляхом активного залучення батьків в корекційний процес;
- створення в дитячому колективі, де навчається дитина, атмосфери сприйняття, доброзичливості, відкритості, взаєморозуміння.

Результати корекційної роботи з дитиною можуть проявлятися в процесі роботи з нею, до моменту завершення корекційного процесу і протягом тривалого часу після завершення занять.

У практиці корекційної роботи традиційно виокремлюють три основні моделі корекції: загальну, типову, індивідуальну. Загальна модель корекції – це система оптимального вікового розвитку особистості в цілому. Вона включає в себе охоронно-стимулюючий режим для дитини, відповідний розподіл навантажень з урахуванням її психічного стану, організацію життєдіяльності дитини в закладі. Типова модель корекції ґрунтується на організації конкретних корекційних впливів з використанням різних методів: ігротерапії, сімейної терапії, психорегулюючих тренувань. Індивідуальна модель корекції орієнтована на корекцію різних порушень у дитини з урахуванням її індивідуально-типологічних, психологічних особливостей, що досягається в процесі створення індивідуальних корекційних програм. Загальна модель корекції орієнтована на профілактичну роботу з дитиною, типова модель – на оптимізацію стимулювання психічного розвитку, а індивідуальна модель – на корекцію недоліків в розвитку дитини з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей [2, с. 104].

Загальним правилом проведення корекційної роботи є доброзичливість. Від емоційної обстановки, у якій проводиться робота, залежить її ефективність. Необхідно особистісно включати дитину у заняття, а цього можна досягти організовуючи роботу так, щоб у неї була більша ймовірність успіху.

Заняття необхідно проводити у вигляді вільного спілкування, включати до них ігрові моменти. Ситуації в яких виникають співпраця, взаємодопомога, змагання ровесників, полегшують засвоєння нових розумових операцій, підвищують мотивацію до занять, активізують учнів.

Здійснюючи корекційну роботу, необхідно використовувати різні форми: індивідуальну, групову, роботу в парах. Під час групової форми роботи може бути використаний комплекс корекційних вправ для стимулювання розумового розвитку дітей. Така робота є корисною для всіх учнів, оскільки спрямована перш за все на тренування елементарних мислиневих операцій, на активізацію мислиневої діяльності. За рахунок емоційного контакту, який виникає у групі різко зростає інтерес до занять. Спілкування у групі стає головним фактором успішного засвоєння нової інформації. Робота в групі формує у дітей навички ділового спілкування: виховуються уміння вислуховувати іншу точку зору, розуміти і оцінювати дії других людей. Корекція, яка здійснюється в мікрогрупах (по 2-5 осіб) дозволяє організувати конструктивне спілкування між дітьми і зберігати можливість діалогу з кожним учнем.

Індивідуальні заняття частіше за все проводяться з дітьми, які мають яскраво виражені навчальні проблеми. Корекційна робота з конкретним учнем будується у формі діалогу. При роз'ясненні сутності завдання слід приділяти велику увагу прикладам, оскільки часто саме через приклади приходиться розуміння того, що необхідно робити у конкретному випадку [1, с. 130-133].

Всі засоби корекції умовно можна розділити на традиційні (гра, навчання, праця, позакласна робота, суспільно корисна робота, режим, лікувально-профілактичні заходи) і нетрадиційні (альтернативні: сенсорний і психомоторний тренінг, леготека, ароматерапія, арттерапія, музикотерапія). Більшість традиційних засобів передбачають корекцію особистості в цілому. Альтернативні засоби, як правило, спрямовані на корекцію окремих функцій і застосовуються в комплексі з іншими заходами.

Важливими в корекційній роботі є ряд загальнопедагогічних принципів:

- принцип професійної компетентності передбачає знання соціальним педагогом особливостей психічного розвитку дитини і вміння їх застосовувати у вирішенні практичних задач;

- принцип цілеспрямованості передбачає співвіднесення існуючого рівня розвитку дитини з проєктованим еталоном, що створює основу для формування програми корекційної діяльності, визначаючи етапи її реалізації, шляхи, способи і засоби досягнення передбачуваного результату;

- принцип гуманістичної спрямованості визначає необхідність орієнтування навчально-виховного процесу на особистісні можливості дитини, її інтереси та потреби;

- принцип поваги до особистості дитини у поєднанні з необхідною вимогливістю до неї (вимоги мають ставитись з надією на успіх, з упевненістю, що вони допоможуть скоригувати поведінку вихованця, не задівши його почуття власної гідності);

- принцип опори на позитивне в дитині, на сильні сторони її особистості (гуманне, поважне ставлення до дитини, уміння побачити серед негативних рис характеру і поведінки дитини її незахищеність, стремління стати кращою).

Соціальний педагог реалізує надзвичайно важливі функції в інклюзивному навчальному закладі. Виконуючи корекційну функцію, соціальний педагог забезпечує зміну та вдосконалення особистісних якостей, життєдіяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку; створює умови для розвитку їх потенційних можливостей; активно залучає до участі в житті шкільного колективу.

Для успішної реалізації корекційної функції в інклюзивному навчальному закладі соціальному педагогу необхідно володіти такими знаннями:

- основних закономірностей та механізмів порушень функцій, процесів, станів у дітей з особливостями психофізичного розвитку;
- специфіки та видів корекційної роботи з дітьми;
- методів та форм корекційної роботи;
- основних принципів та напрямків корекційної роботи;
- загальних підходів корекційної допомоги;
- спеціальних технічних засобів, які допомагають дітям встановлювати контакт з оточуючим світом;
- інформаційних джерел з метою підбору та адекватного використання методів, методик та технік корекційного спрямування.

Виконуючи корекційну функцію соціальному педагогу необхідно також володіти певними вміннями, а саме:

- орієнтуватись в основних теоретичних положеннях та практичних методах корекційної роботи;
- професійно застосовувати основні сучасні методики корекційної роботи у власній практиці;
- орієнтуватись та визначати типові ситуації, які потребують корекційного втручання;
- адекватно оцінювати відповідність корекційного інструментарію у конкретних ситуаціях втручання;
- аналізувати ефективність корекційної допомоги за визначеними критеріями.

У корекційній роботі першочергову роль відіграють не засоби корекції чи методичні прийоми соціального педагога, а сукупність його професійно значущих характерологічних якостей, таких як: професійна цілеспрямованість і працездатність, самовідданість; впевненість у оптимістичній перспективності корекційного впливу на дітей з особливостями психофізичного розвитку.

В межах функціонування класів з інклюзивним навчанням для кожної дитини з особливостями психофізичного розвитку розробляється індивідуальна програма, у якій враховуються результати діагностики моторної сфери, сенсорної діяльності, пізнавальної, соціальної та комунікативної компетентності, а також побажання батьків.

Ефективність корекційного процесу в значній мірі залежить від вміння соціального педагога складати корекційну програму. При цьому необхідно враховувати наступні методичні вимоги:

- чітко сформулювати основні цілі корекційної роботи;
- виокремити коло задач, які мають конкретизувати основну мету;
- визначити зміст корекційних занять з врахуванням структури дефекту та індивідуально-психологічних особливостей дитини, розвитку провідного виду діяльності;
- визначити форму роботи з дитиною (індивідуальна, групова);
- підібрати відповідні методи і техніки з урахуванням вікових, інтелектуальних і фізичних можливостей дитини;
- запланувати форму участі батьків та інших осіб в корекційному процесі;
- розробити методики аналізу оцінки динаміки корекційного процесу.

Важливими положеннями в програмі корекційного навчання і виховання є наступні:

- аналіз соціальної ситуації розвитку дитини та її сім'ї;
- включення батьків і осіб, які їх заміщують в корекційний процес;
- розширення традиційних видів дитячої діяльності і збагачення їх новим змістом;
- реалізація особистісно орієнтованого підходу до виховання і навчання дітей через зміну змісту навчання і вдосконалення методів та прийомів роботи;
- активізація емоційних проявів, спілкування дітей, формування адекватної поведінки;
- розширення форм взаємодії дітей, які мають особливості психофізичного розвитку з дорослими і створення умов для активізації їх партнерського співробітництва [4, с. 122-123].

Особливістю корекційної роботи соціального педагога в умовах інклюзії є корекція взаємовідносин. Соціальний розвиток дітей з особливостями психофізичного розвитку в інклюзивному навчальному закладі спричиняє необхідність виокремлення таких напрямків корекційної роботи:

- забезпечення позитивних взаємовідносин дітей, які мають особливостями психофізичного розвитку з їх ровесниками в класі та закладі;
- забезпечення соціальної спрямованості навчально-виховного процесу;
- вивчення мікросоціального середовища групи, виявлення соціально ізольованих дітей в умовах інклюзії;
- організація спеціальних тренінгових занять з формування навичок спілкування, взаємодії, взаєморозуміння і включення соціально ізольованих дітей в мікросоціальне середовище класу;

- здійснення діагностики та відслідковування динаміки соціального статусу дітей з особливостями психофізичного розвитку в класі.

Організація і здійснення корекційної роботи соціального педагога спрямована на подолання адаптаційної кризи та налагодження позитивних міжособистісних відносин дітей з особливостями психофізичного розвитку в групі однолітків. Важливим у роботі соціального педагога є створення ситуації успіху.

Завданням соціального педагога в інклюзивному навчальному закладі є:

- навчити дітей сприймати і оцінювати себе як особистість, усвідомлювати власні здібності, якості характеру, слабкості, потреби, межі своїх можливостей;
- навчити дітей проявляти власні почуття й бажання;
- формувати у дітей з типовим розвитком уміння сприймати дітей, які мають особливості психофізичного розвитку, співпереживати та допомагати їм;
- навчити дітей бачити своє місце в групі, вважати себе її членом і відчувати почуття спільності;
- формувати уміння конструктивно реагувати на розчарування та невдачі;
- навчити приймати рішення, які передбачають можливість знаходження компромісу;
- формувати уміння дотримуватись правил спільного життя в колективі;
- розрізняти негативні та позитивні шляхи вирішення конфліктів, уміти використовувати останні;
- формування уміння у дітей з типовим розвитком співпрацювати з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку.

Таким чином, ефективна корекційна робота соціального педагога з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку в інклюзивному навчальному закладі, забезпечує оптимальний шлях їх інтеграції в систему соціальних відносин та зв'язків.

Список використаних джерел

1. Акімова М. К., Козлова В. Т. Психологическая коррекция умственного развития школьников. – М.: Издательский центр “Академия”, 2002. – 160 с.
2. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А. А. Колупасва, Л. О. Савчук. – К.: Наук. світ, 2010. – 196 с.
3. Заверико Н. В. Соціальна педагогіка. Навчальний посібник. – К. : Видавничий Дім “Слово”, 2011. – 240 с.

4. Хитрюк В. В. Основы обучения и воспитания детей с особенностями психофизического развития: вопросы и ответы. – Барановичи: РИО БарГУ, 2011. – 198 с.
5. Холковська І. Л. Корекційна педагогіка. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2007. – 328 с.

The article describes the main principles and directions of teacher's correctional social work with children who have special needs in inclusive education.

Keywords: social worker, correctional work, children with special needs, inclusive institution.

Отримано 25.2.2012

УДК 37.013.77

С.В. Поліщук

РОЛЬ ГРУПОВОЇ РОБОТИ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ. АРТ-ТЕРАПІЯ

В статті висвітлено основні відомості про психологічну реабілітацію як науку. Розкрито важливість проведення групових та індивідуальних робіт, зокрема роль арт-терапії у психологічній реабілітації.

Ключові слова: психологічна реабілітація, стрес, тренінг, консультація, терапія, принцип.

В статье отражены основные сведения о психологической реабилитации как науке. Раскрыта важность проведения групповых и индивидуальных работ, в частности роль арт-терапии в психологической реабилитации.

Ключевые слова: психологическая реабилитация, стресс, тренинг, консультация, терапия, принцип.

Життя постійно пропонує людині несподіванки, до яких вона має бути готовою, інакше пристосування до мінливих зовнішніх обставин утруднюється, порушується і вже не вистачає сил для плідної